

Etnicitet

Etnicitet brukar förklaras som de sammanhållande aspekter som gör att en grupp människor ser sig som kulturellt distinkta från andra. Självidentifikation är en viktig del av en etnicitet. Föreställningen om att man har ett gemensamt ursprung och en gemensam kultur, att man delar religion och språk är viktiga delar i en etnisk identitet. Etnicitet ses av vissa forskare som en inneboende kvalitet som gruppen bär, och av andra som en mer tillfällig föreställning om samhörighet som skapats i historiska och sociala processer.

Rasism

Benämningen rasism är så omdiskuterad att det är nästan omöjligt att finna en någorlunda allmänt accepterad definition av ordet. Många vill hålla fast vid en rasbiologisk grund, andra talar om kulturrasism, smygrasism, åldersrasism och ordet tenderar ibland att bli synonymt med fiendlighet och diskriminering i allmänhet.

Rasbiologi

Som beskrivning av mänsklighetens genetiska variationer är ras oanvändbart. Även om man delar in mänskligheten i 170 olika raser förklaras därmed bara 8,3 procent av den genetiska variationen inom världens befolkning. Därmed saknar även antagandet om ett samband mellan biologisk ras och skillnader i mentala egenskaper naturvetenskaplig grund. Ordet ras försvann under sjuttioalet ur de flesta offentliga svenska sammanhang; ett tecken på att dess förklaringsvärde avfärdats.

Ras

Det första belägget för ordet ras (då stavat *race*) i svenskan är enligt Svenska akademins ordbok (SAOB) 1668. Då förekom ordet redan som *rasse* i tyskan och *race* på engelska och franska. Allmänt härleds ordet etymologiskt till italienskans *razza*, vars ursprung är oklart, det kan möjligen härstamma från ett arabiskt ord som betyder huvud. På alla dessa språk definieras ras tämligen oproblematiskt som, med SAOB:s ord, en ”större grupp av individer hörande till en viss biologisk art, som uppvisar vissa gemensamma biologiska, ärftliga egenskaper, varigenom den skiljer sig från andra grupper av samma art, och som bildar en på olika sätt fixerad, ofta tämligen obestämt avgränsad enhet inom arten.”

Men i alla fall till omkring sekelskiftet 1900 förekom på svenska också den betydelse som finns kvar till exempel i spanskans *rasa*; som en beteckning för ett släkte i betydelsen familj eller samhällsklass, speciellt angående sådana med förfinade och ädla egenskaper. Även på franska och engelska har *race* alltså en vidare innebörd än svenskans mer biologiska. Rasism är enligt SAOB en politisk eller social åskådning som starkt betonar rasens betydelse för samhällslivet, och en strävan efter att hålla den egna rasen fri från främmande raselement. En annan definition går ut på att det räcker med att man utifrån föreställningen om raser med ärftliga egenskaper förutsätter eller konstruerar en värdehierarki för att rasföreställningar skall kallas rasism.

Etniskt

På många håll har ordet istället ersatts av etnicitet, som är bildat utifrån grekiskans *ethnos* som betyder folk och har mer att göra med gemensamt språk, kultur och geografisk hemmahörighet. Här finns risken att gå vilse i en definitionslabyrint. Intressant att notera är att det engelska *ethnic* under 1800-talet bara var en adjektivform av *race*, medan det idag används frikopplat från begreppet ras mer biologiska betydelser. Men även etnicitet hänvisar till någon slags folkande med egenskaper som bevaras över tid och förenar människor utifrån härkomst.

Förnekande av samtidighet

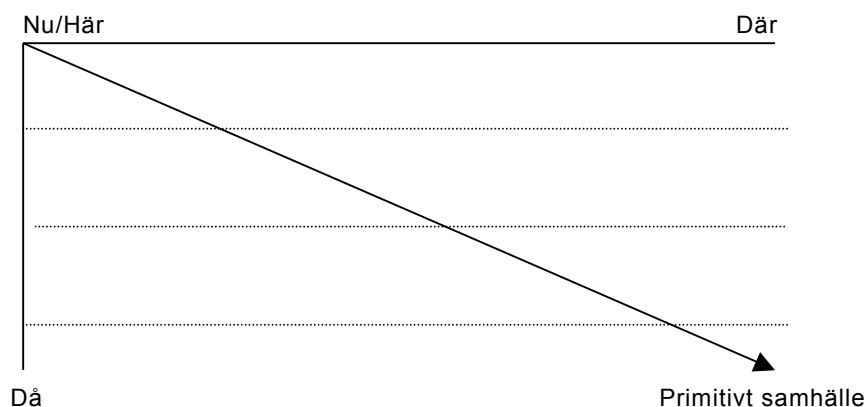
En gemensam tankestruktur ligger bakom såväl rastänkande som etnicitetsprat. Man brukar säga att moderniteten innebär att ”allt fast och beständigt förflyktigas”. Hur upplever man då att man hela tiden är stadd i förändring? Jo, en grundläggande förutsättning är att uppleva att andra står stilla. Vi lämnar inte bara historien bakom oss, utan hela övriga världen.

Inneboende i upplevelsen av den egna förändringsbenägenheten och behovet att alltid vara moder, samtida, finns ett förnekande av andras samtidighet. Förnekandet av samtidighet återfinns i alla sammanhang som berättar om de andra, annorlunda människor som bor utanför vår moderna värld och tid.

Mot slutet av 1700-talet förvandlades geografiska gränser allt mer till kronologiska sådana. Man kan kalla förnekandet av samtidighet för en av den koloniala och imperialistiska expansionens främsta sätt att möta världen. Man frågade sig inte längre huruvida vildarna var mänskliga, utan hur långt tillbaks i historien de befann sig. Användandet av termer som primitiv, vild, traditionell, tredje världen och liknande betyder inte, som det kan verka, att det är detta som studeras. Det är framförallt tidliga begrepp, det är *kategorier* i det västerländska tänkandet snarare än ord som beskriver objekt för det.

Utvecklingstänkande

Modernitetens förnekande av de omodernas samtidighet kan uttryckas med hjälp av följande figur.

Historikern Michael Adas har argumenterat för att den viktigaste västerländska måttstocken för (icke)samtidighet allt sedan upplysningens sekularisering varit det observerade samhällets tekniska och vetenskapliga nivå. De samhällen där teknik och vetenskap spelar en liten roll har kallats primitiva. Under de första seklerna av västerländskt 'världsupptäckande' var det alltså religionen som européerna menade skilde ut dem från de vildar de mötte. Men under 1600-talet kom allt fler resenärer och skrivbordsantropologer att istället fokusera på teknisk och vetenskaplig 'utveckling' hos de beskrivna. Under 1700- och 1800-talen var detta den absolut viktigaste och mest grundläggande måttstocken för att bestämma samhällets utvecklingsgrad i förhållande till Europa och det egna samhället.

Förnekandet av samtidighet kan alltså ses som en mer djupgående uppdelning av människor än till exempel rasism. Rastänkandet är bara en av de teorier som varit populära för att förklara varför andra människor inte är samtida.